

ANDREJ SLÁDKOVIČ: DETVAN

Sklamanie v láske si Sládkovič v istom zmysle liečil v jeho ďalšom veľkom diele, ktoré sa niekedy oceňuje dokonca viac ako *Marína*, šťastnou láskou dvoch detvianskych detí – Martina a Eleny. Preto má *Detvan* aj rovnaký verš, slohu a rytmus. No tu už vložil do skladby aj dej, takže napísal veršovanú epickú poviedku.

Dej má 249 slôh (v pôvodnom rukopise ich bolo 250) a 5 spevov: Martin, Družina, Slatinský jarmok, Vohľady a Lapačka. Prvý spev uvádza hlavného hrdinu básne, detvianskeho mládenca Martina Hudcovie, opisuje jeho narodenie, premenu z dieťaťa na statného mládenca, i jeho záľuby. Tento spev už naznačuje, že Martin valaškou zabil kráľovského sokola a že miluje Elenu. V druhom speve sa ocitáme na salaši večer a v noci, pri vatre v kruhu valachov, pri speve, zvukoch gájd a fujary. Pri návrate zo salaša Martin oslobodí Elenu z rúk zbojníkov, ktorých ju uniesli, a jedného z nich zabije. Tretí spev prináša pestrý obraz slatinského jarmoku. Na túto ľudovú slávnosť prichádza aj sám kráľ Matiaš. Martin sa ide kráľovi ospravedlniť, že zabil sokola, ale zároveň vyjde najavo, že zabil aj lúpežníka. Kráľ ho odmení kantárom a koníkom. Štvrtý spev patrí Elene. V podvečer, čakajúc na Martina, hrá na drumbli. Kráľ príde v preoblečení, sadne si a počúva jej hru. Obdivuje jej krásu i jej spev a na pamiatku večera jej daruje prsteň. Piaty spev je obrazom lapačky, veselého i tragického verbovania na dedine. Po Martina tiež prišli s kráľovským rozkazom, a on šiel, len si vyprosil od kráľa, aby si mohol ponechať svoj kroj, vrkoče, fujaru a valašku. Kráľ mu to dovolil, tešiac sa, že bude mať statného mládenca pre svoj povestný Čierny pluk. A pre všetky tieto vlastnosti slovenského mládenca – bojovného i milujúceho, od vážneho a smelého, verného milej i poslušného kráľovi – v závere Sládkovič vyzýva: „Rod môj ty ľúb si svojho Detvana V ňom duša tvoja je zmaľovaná...“

ANDREJ SLÁDKOVIČ: MARÍNA

Ústredné dielo slovenského romantizmu, v ktorom Sládkovič ospieval lásku k Maríne Pišlovej. Zoznámil sa s ňou v čase, keď na štúdiách musel ťažko zápasiť o chlieb a dával hodiny v meštianskych domoch. Dva roky vyučoval aj v dome Pavla Pišla, kde spoznal Marínu a zahorel k nej láskou. Na nátlak rodičov sa však počas jeho štúdií v Halle vydala za bohatého pernikára a on sa z tejto bolesti vykúpil poéziou.

V 291 desaťveršových slohách plynie ako rieka vyznanie lásky, oduševnenie, oslava Maríninej krásy, posvätnosti lásky, krásy mladosti, krásy Pohronia, krásy vernosti a viery vo všeľudské ideály. Skladba sa rozčleňuje na dve časti. Prvá – lyricko-epická s jasným zobrazením prežitej nešťastnej ľúbosti mladého Braxatorisa k milovanej dievčine, druhá – reflexívno-symbolická, kde táto láska nadobúda nadosobný, kozmický, a najmä aktívno-spoločenský charakter.

V úvodných strofách básnik naznačuje svoju „túžbu po kráse“. Vychádza z vlastného vnútra, v ohlase jeho duše je preňho zavretý celý svet, zatiaľ čo „príroda spí“, ale „neboť sa brodí duch, blahého života syn“. Básnik v ďalších strofách svoje túžby a nádeje pretavuje do nezvratnej istoty lásky, no po prvý raz zaznie aj náznak neistoty, obava z roztrhnutia ľúbostného zväzku, keď zvolá: „Nemožno mi ňu neľúbiť!“ Postupne si uvedomuje nedeliteľnú jednotu lásky k deťom a lásky k vlasti: „Vlast drahú ľúbiť v peknej Maríne, / Marínu drahú v peknej otčine, / a obe v jednom objímať!“ Také spojenie ľúbostného citu so vznešeným vlasteneckým pátosom je Sládkovičovým víťazstvom nad samým sebou. V ďalších strofách sa básnikov duch vznesie ponad rozpory tohto sveta, ktorý je chladný a nechápavý, kým básnikovo srdce je horúce, a dospieva k tomu, že „krása krásy sa len krásnym zjaví, len láska chápe lásky výšavy, sláva len slávnych oslávi“. Vzápätí vyzýva Marínu, aby na krídlach lásky vzlietli „nad zemských bôľov odporné jedy“. Poslednou túžbou Sládkovičovými milencov je, aby ich láskou vzplánil ich drahý ľud a celé ľudstvo, lebo oni sú odhodlaní „kľáčať v prosbách“, „až pokiaľ iskra ľúbosti nezblčí v plameň ľudstva šírosti“. A táto ich láska nemá konca, ako nekončí ani život zjasnený citom lásky, ktorý je diamantom. „ktorý v hrude nezhasne“.

profesor archeológie vo Viedni, kde aj umrel. Pochovaný je na cintoríne v Olšanoch v Prahe.

Prvá básnickú zbierku *Básně Jana Kollára* vydal v Prahe. Stala sa základom na napísanie jeho najvýznamnejšieho diela, cyklickej skladby *Slávy dcera*, ktorého teoretickým pendantom je rozprava *O literární vzájemnosti mezi kmeny a nářečmi slávskými*. Výsledkom jeho zberateľskej práce sú *Národní zpíevanky čili Písně světské Slowákův v Uhrách*.

JAN KOLLÁR: SLÁVY DCERA

Keď roku 1817 odišiel Kollár do Jeny, kde sa venoval štúdiu teológie, filozofie, histórie a filológie, stal sa svedkom vlasteneckého hnutia nemeckej mládeže za zjednotenie nemeckých štátov a za skoncovanie pruského feudalizmu. Silne naňho zapôsobilo, že sa ocitol v kraji pôvodne osídlenom slovanskými obyvateľmi, po ktorých ostalo mnoho pamiatok, najmä v zeme-pisných názvoch miest, riek, vrchov a v ľudovej kultúre. Začal sa živo zaujímať o osud násilne zgermanizovaného slovanského obyvateľstva. Jeho utrpenie oživovali v ňom veľké obavy o súčasné slovanské národy, ktoré žili v rakúskej monarchii.

Pobyt v Jene mal pre Kollára aj bohatú citovú stránku, pretože v mestečku Lobeda neďaleko Jeny sa osudovo zaľúbil do Frederiky Schmidtovej, dcéry tamojšieho evanjelického farára. Frederikina matka však zabránila sobášu, pretože nechcela pustiť dcéru do „barbarského Uhorska“. (Oženil sa s ňou až roku 1835.) Vrátil sa teda do vlasti, poznamenaný osobnou tragédiou znáso-benou smútkom nad poznačeným slovanským obyvateľstvom území, ktorými prechádzal. V takomto rozpoložení napísal znelky, ktoré vyšli pod názvom *Básně Jana Kollára*. Obsahovali dva cykly sonetov (37+39), niekoľko elégií, vlasteneckých básní a „náписы“, t. j. epigramy. O tri roky neskôr (1824) všetky pôvodné sonety zaradil do skladby *Slávy dcera*, počet zneliek doplnil na 150 a rozdelil ich do troch spevov, ktoré pomenoval podľa názvov riek svojej mladosti: Sála, Labe, Dunaj.

Najpôsobivejšou časťou Slávy dcery je časomerný *Předzpěv*, ktorý je elégiou nad slovanskou minulosťou. Je komponovaný v troch časových polohách – minulosť, prítomnosť a budúcnosť. Protiklad „kolébka – rakev“ najlepšie vystihuje stav slovanského obyvateľstva v minulosťi a prítomnosti. Svoju obžalobu mie-

ri na utláčateľov Slovanstva: „Sám svobody kdo hoden, svobodu zná vážiti každou, / ten, kdo do pout jímá otroky, sám je otrok.“ Stojí na miestach, kde kedysi žili Slovania, ale ich potomkov už nenachádza: „Na pravo šífe hledím, na levo zrak bystře otáčím, / než mé darmo oko v Slávii Slávu hledá!“ Elegické tóny *Předzpěvu* sa menia v závere na radostné a rozhodné tóny viery a nádeje: „Čas vše mění, i časy, k vítězství on vede pravdu / co sto věků bludných hodlalo, zvrtně doba!“

Prvý spev Sála je oslavou prvého vyznania lásky, Míneiny krásy, nevinnosti a prvých bozkov. Mína spojila vo svojom pôvabe všetky krásy sveta a vlastnosti všetkých slovanských žien. A to je krása dcéry slovanskej: dcéry bohyně Slávy.

V druhom a treťom speve – Labe, Dunaj – putuje básnik z Jeny údolím Labe do svojej vlasti, pod Tatry k brehom Dunaja. Vyznania lásky z prvého spevu sa menia na lúčenie, na spomienky, na precítené aforizmy o láske, ktorá je najväčším šťastím i najväčším utrpením. Čím ďalej tým viac pribúdajú znelky viažuce sa k slovenským krajom a k ich slávnej i smutnej histórii. Jena ho však nadchla vierou v princípy vlastenectva, preto dáva tejto viere výraz v hojných sentenciách, volajúc po práci, svornosti a zjednotení: „Stokrátě jsem mluvil, teď už křičím / k vám, ó rozkydaní Slávové! / Buďme celek a ne drob-tové / buďme svorně všecko aneb ničím.“

Literárna verejnosť s nadšením prijala Slávy dceru pre jej obsahovú novosť a rozmanitosť jej obrazov a motívov. Kollár povzbudený týmto ocenením svojej zbierky píše ďalšie znelky, a tým mení kompozíciu Slávy dcery z pôvodných troch na päť spevov (vyše šesťsto zneliek) – Sála, Labe, Rén, Vltava, Dunaj, Léthe, Acheron. Nové znelky vznikli na základe odlišného plánu. Kollár v nich podáva dejiny Slovanov, pričom poukazuje na veľké duchovné a svetské osobnosti, ktoré dalo Slovanstvo svetu. V štvrtom speve básnika sprevádza bohynia Slávy po slovanskom nebi a v piatom speve po slovanskom pekle. V nebi zoznamuje čitateľa s historickými osobnosťami, ktoré sa zaslúžili svojimi skutkami o slávu Slovanstva, v pekle zasa s nepriateľmi Slovanov (kompozičná príbuznosť s Danteho Božskou komédiou).

Slávy dcera vyšla aj v súčasnej slovenčine pod názvom *Dcéra Slávy v pretlmočení Ľubomíra Feldeka*.